

hos et iniquos comprimere ac debellare, et ab infestatione simplicium refrenare, ecclesiam sanctam devote frequentare, divinitatis cultum super omnes divitias amare et divinæ legi nocte dieque, et in adversis et prosperis, infatigabiliter obtemperare.

Ducatum Northmanniæ, antequam in Epitumo Senlac contra Heraldum certassem, Roberto filio meo concessi, quia primogenitus est. Hominum pene omnium hujus patriæ baronum jam recepit. Concessus honor nequit abstrahi. Sed indubitanter scio quod vere misera erit regio quæ subjecta fuerit ejus dominio. Superbus enim est, et insipiens nebulo trucique diu plectendus infortunio. Neminem Anglici regni constituo hæredem, sed æterno Conditori, cujus sum et in cujus manu sunt omnia, illud commendo. Non enim tantum decus hæreditario jure possedi, sed diro conflictu et multa effusione humani cruoris per juro regi Heraldio abstuli, et interfectis vel effugatis fautoribus, ejus dominatu meo subegi. Naturales regni filios plus æquo exosos habui. Nobiles et vulgares crudeliter vexavi. Injuste multos exhæreditavi, innumeros maxime in pago

A Eboracensi, tamen seu ferro mortificavi. Delri enim et trans Humbranæ gentes exercitum Sueni Danorum regis contra me susceperunt et Robertum de Cuminis cum mille militibus intra Dunelmum, aliosque proceres meos et tirones probatissimos in diversis locis peremerunt. Unde immoderato furore commotus in boreales Anglos ut vesanus leo properavi. Domos eorum jussi, segestesque et omnem apparatus atque suppellectilem confestim incendi et copiosos armentorum pecudumque greges passim mactari. Multitudinem itaque utriusque sexus tam diræ famis mucrone mulctavi. Et sic multa millia pulcherrimæ gentis senum juvenumque, proh dolor! funestus trucidavi. Fœsces igitur hujus regni, quos cum tot peccatis obtinui, nulli audeo tradere, nisi Deo soli; ne post funus meum adhuc deteriora fiant occasione mei. Willelmum filium meum, qui mihi a primis annis semper inhæsit et mihi pro posse suo per omnia libenter obedivit, opto in Spiritu Dei diu valere et in regni solio, si Dei voluntas est, feliciter fulgere.

WILLELMI CONQUESTORIS

EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AD GREGORIUM VII PONTIFICEM ROMANUM.

(Vide in Gregorio VII, *Patrologiæ* tom. CXLVIII, col. 748.)

EPISTOLA II.

AD JOANNEM ABBATEM FISCAMNENSEM.

(Vide *Patrologiæ* tom. CXLVII, col. 463.)

EPISTOLA III.

AD CLERICOS ET LAICOS PER ANGLIAM CONSTITUTOS.

(Edidit SELDEN in notis ad Eadmeri *Hist. novor.*, Append. ad Opp. Lanfranci ed. 1675, pag. 113.)

WILLELMUS, Dei gratia rex Anglorum, tam clericis quam laicis per Angliam constitutis, salutem.

Notum sit vobis me concessisse et confirmasse, assensu Lanfranci archiepiscopi Cantuariensis, et Stigandi episcopi Cicestrensis, et consilio etiam episcoporum ac baronum meorum, ut ecclesia sancti Martini de Bello, quam fundavi ex voto ob victoriam quam mihi Deus in eodem loco contulit, libera sit et quieta in perpetuum ab omni servitute et omnibus quæcunque humana mens excogitare potest, cum omnibus dignitatibus et consuetudinibus regalibus quas ei regali auctoritate concessi, sicut chartæ meæ testantur. Volo itaque, et firmiter præcipio, quatenus ecclesia illa, cum leuga circumquaque adjacente, libera sit ab omni dominatione et oppressione episcoporum, sicut illa quæ mihi coronam tribuit, et per quam viget decus nostri regiminis. Non liceat episcopo Cicestrensi, quamvis

C in illius diœcesi sit, in ecclesia illa, vel in maneriis ad eam pertinentibus ex consuetudine hospitari, contra voluntatem abbatis; nec ordinationes aliquas ibidem facere, nec abbatiam in aliquo gravare. Sed neque super illam dominationem aliquam, aut vim, vel potestatem exerceat; sed, sicut mea dominica capella, libera sit omnino ab omni ejus exactione. Ad synodum vero abbas ire non summoneatur nec compellatur, nisi propria voluntate pro aliquo negotio ire voluerit. Nec monachos suos ubi sibi opportunius viderit, ad sacros ordines promoveri facere prohibeatur. Nec altarium sacrationes, confirmationes, vel quaslibet episcopales benedictiones, abbatis vel monachorum requisitione a quolibet episcopo ibidem libere fieri, ab aliquo contradicatur. Hoc etiam regali auctoritate et episcoporum ac baronum meorum attestatione constituo, quatenus abbas ecclesiæ suæ et leugæ circumjacentis per omnia iudex sit et dominus. Defuncto abbate, de eadem ecclesia abbas eligatur, nisi forte (quod absit) ibidem idonea persona reperiri non possit. Hanc constitutionem meam, sic voto et regali auctoritate confirmatam nullus successorum meorum violare vel imminuere præsumat. Quicumque igitur contra libertates vel dignitates ejusdem ecclesiæ fecerit, forisfacturæ regiæ coronæ subiaceat. Hujus rei testes sunt Lanfrancus archiepiscopus Cantuariensis, Stigandus Cicestrensis episcopus, Walkcillus episcopus Winton., Wulstanus Wigorn. episcopus.

Qui omnes, me présente et auiente, horum præceptorum meorum et constitutionum violatores perpetuo anathemate damnauerunt.

Apud Winton.

Locus sig'li.

EPISTOLA IV

AD REMIGIUM ANTISTITEM LINCOLNIENSEM.

(Ubi supra.)

WILLELMUS, gratia Dei rex Anglorum, comitibus, vicecomitibus, et omnibus Francigenis et Anglis qui in episcopatu Remigii episcopi terras habent, salutem.

Sciatis vos omnes et cæteri mei fideles qui in Anglia manent, quod episcopales leges quæ non bene nec secundum sanctorum canonum præcepta, usque

ad mea tempora, in regno Anglorum fuerunt, communi concilio, et consilio archiepiscoporum, meorum, et cæterorum episcoporum, et abbatum, et omnium principum regni mei, emendandas iudicavi. Propterea mando, et regia auctoritate præcipio, ut nullus episcopus vel archidiaconus de legibus episcopalibus amplius in Hundret placita teneant; nec causam quæ ad regimen animarum pertinet, ad iudicium secularium hominum adducant, sed quicumque secundum episcopales leges de quacunque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum quem ad hoc episcopus elegerit et nominaverit, veniat; ibique de causa sua respondeat; et non secum Hundret, sed secundum canones, et episcopales leges, rectum Deo et episcopo suo faciat.

WILLELMI CONQUESTORIS LEGES

I.

(Edidit SELDEN in notis ad Eadmeri *Historiam novor.* Opp. S. Anselmi ed. 1675, append., p. 114)

MONITUM.

Vetusti Eccles.æ Lichfeldiensis Chronici ms. auctor: « Anno, inquit, Willelmus regis sui quarto apud Londonias consilio baronum suorum fecit summoniri per universos Angliæ comitatus, omnes nobiles sapientes, et sua lege eruditos, ut eorum leges et consuetudines audiret. Et licet idem rex Willelmus leges Northfolkiæ et Suffolkiæ, Grantbrigie et Deiræ (ubi quondam maxima pars Danorum et Norwegensium inhabitabant) prius magis approbaverat, et eas per totum regnum observari præceperat, pro eo quod omnes antecessores ejus et fere omnes barones Normanniæ, Norwegenses existissent, et quod de Norwegia olim venissent: sed postea, ad preces communitatis Anglorum, rex acquievit, qui deprecati sunt quatenus permetteret sibi leges proprias et consuetudines antiquas habere in quibus vixerant patres eorum et ipsi in eis nati et nutriti sunt, scilicet leges sancti regis Edwardi. Et ex illo die magna auctoritate venerat, et per universum regnum corroboratæ et conservatæ sunt, præ cæteris regni legibus, leges regis Edwardi. Quæ quidem prius inventæ et constitutæ fuerant tempore regis Edgari avi sui. Verumtamen post mortem ipsius regis Edgari usque ad coronationem sancti regis Edwardi, quod tempus continet annos LXXVII, prædictæ leges sopitæ sunt et penitus prætermissæ; sed postquam rex Edwardus in regno fuit sublimatus, consilio baronum Angliæ, legem LXXVII annis sopitam excitavit, excitatam reparavit, reparatam decoravit, decoratam confirmavit, et confirmata vocata est lex sancti regis Edwardi, non quod ipse prius adinvenisset eam, sed cum prætermissa fuisset et oblivioni penitus dedita a morte avi sui regis Edgari, qui prius inventor ejus fuisse dicitur, usque ad sua tempora, videlicet LXXVII annis. Unde, per præceptum regis Willelmi electi sunt de singulis totius Angliæ comitatibus XII viri sapientiores, quibus jurejurando injunctum fuit coram rege Willelmo ut quoad possent, recto tramite neque ad dexteram neque ad sinistram declinantes, legum suarum et consuetudinum sancta patefacerent, nihil prætermittentes, nihil addentes, nihil prævaricando mittentes [*al.*, mutantes]. Aldredus autem Eboracensis archiepiscopus qui regem Willelmum coronaverat, et Hugo Londoniensis episcopus, per præceptum regis, scripserunt propriis manibus omnia quæ prædicti jurati dixerunt. A legibus namque sanctæ matris Ecclesie sumentes exordium, qui [*al.*, quia] per eam rex et regnum solidum subsistendi habent fundamentum, leges et libertates et pacem ipsius concionati sunt dicentes: *Omnis clericus*, & etc., uti legimus apud Rogerum Hovedenum in Annalibus Henrici secundi, ubi digressio est de Norwegiæ regibus. Et totidem ferme verbis eadem quæ hic transcripsimus, occurrunt apud eundem Rogerum.

Atqui auctoris Lichfeldiensis et Hovedeni in hisce discrimen haud adeo contemnendum erat, ut ideo negligenda essent quæ habet ille nondum editus, quod eadem eisdem pene syllabis hic, qui publici juris factus est, narraverit. Qui utrumque perpenderit, id fateatur necesse est. Sequitur vero in auctore Lichfeldiensi pars aliqua dumtaxat earundem legum quas interserit Hovedenus. Atque ejusmodi pars etiam apud Henricum Knightonium, canonicum Leycestrensem, scriptorem non indiligentem, qui nondum in lucem prodiiit, reperitur. Triplo autem plures sunt quas Hovedenus habet quam aut Leycestrensis aut Lichfeldiensis. Apud hosce vero nulla est quæ in Hovedeno non comperta. Vetusti scilicet, fateor, sunt et Lichfeldiensis et Leycestrensis et Hovedeni auctores. Atque de aliis nonnullis qui eadem de hac re tradidere, idem dicendum. Sed eorum neminem, ante aliquot a Willelmo sæcula elapsa scripsisse palam est, neque interpolationem evasisse leges illas apud Hovedenum. Nam in capite de tributo Danico, Willelmi regis junioris fit mentio. Et qualisnam fides (in re adeo vetusta ac viros neque rebus civilibus neque studiis forensibus satis occupatos plerumque fugiente) scriptoribus hujusmodi recentioribus adhibenda sit, etsi statuere minime ausim, diligentius tamen inquiri velim. Recentiores voco dum Ingulpho abbati Crowlan-